

अनुसूची- २

(दफा ४ तथा अनुसूची-१ को भाग-१ सँग सम्बन्धित)

गोदावरी नगरपालिका

स्थानीय राजपत्र

वर्ष : ६ (गोदावरी)

संख्या : ८५

मिति : २०८०/०१/३१

भाग-१

गोदावरी नगरपालिका

कार्यपालिका बैठकबाट पारित मिति : २०८०/०१/२८

प्रमाणीकरण मिति : २०८०/०१/२९

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीति २०८०

बिषय- सूची

परिच्छेद १: लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

- १.१. पृष्ठभूमि
- १.२. गोदावरी नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय
- १.३. लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्य, विधि तथा प्रक्रिया
- १.४. संक्षिप्त नाम र परिभाषा

परिच्छेद २: लैससासको विद्यमान अवस्था तथा सन्दर्भ विश्लेषण, लक्षित समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला विश्लेषण

- २.१. गोदावरी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक अवस्था विश्लेषण
- २.२. लक्षित समुदाय प्राथमिकीकरण र सवाल पहिचान
- २.३. लैससास क्षेत्रमा क्रियाशिल सरोकारवाला विश्लेषण

परिच्छेद ३ गोदावरी गाउँपालिकाको SWOT Analysis

- ३.१. नगरपालिकाको सवल पक्ष, कमजोर पक्ष, अवसर र चुनौती विश्लेषण
- ३.२. लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्य

परिच्छेद ४ लैससास रणनीतिको दीर्घकालिन सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, र औचित्यता

- ४.१. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको दीर्घकालिन सोच
- ४.२. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको लक्ष्य
- ४.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरु
- ४.४. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता

परिच्छेद ५ लैससास सम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरु

- ५.१. लैससास मूलप्रवाहीकरण नीति
- ५.२. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरु
- ५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरु

परिच्छेद ६ लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन

- ६.१. लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना
- ६.२. संस्थागत संरचना/व्यवस्था
- ६.३. रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनीकरणका उपायहरु

परिच्छेद ७

- ७.१. रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार
- ७.२. बाधा अडचन फुकाउने

परिच्छेद १: लैससास रणनीतिको पृष्ठभूमि तथा परिचय

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधान २०७२ को प्रस्तावनामा लैङ्गिक विभेद र सबै प्रकारका जातीय छुवाछुतको अन्त्य गर्ने तथा आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने संकल्प गरेको छ । संविधानको भाग ३ मा उल्लेखित मौलीक हक अन्तर्गत धारा १८ मा समानताको हक, धारा २४ मा छुवाछुत तथा भेदभाव विरुद्धको हक, धारा २९ मा शोषण विरुद्धको हक, धारा ३८ मा महिलाको हक अन्तर्गत समान वंशीय अधिकार, सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी अधिकार, राज्यका सबै निकायमा सहभागिता हुने अधिकार, सम्पत्ति तथा पारिवारीक मामिला सम्बन्धी अधिकार, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगार र सामाजिक सुरक्षामा सकारात्मक विभेदको व्यवस्था गरेको छ । त्यसैगरी धारा ३९ मा बालबालिकाको हक, धारा ४० मा दलितको हक, धारा ४१ मा जेष्ठ नागरीकको हक धारा ४२ मा सामाजिक न्यायको हकको व्यवस्था गरेको छ । नेपालको संविधान बमोजिम जारी गरिएका राष्ट्रिय लैङ्गिक समानता नीति २०७७, सामाजिक समावेशीकरण नीति २०७८ नमुना, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता स्थानीयकरण रणनीति २०७५, बालबालिका सम्बन्धी ऐन २०७५, मुलुकी देवानी (संहिता) २०७४ र मुलुकी अपराध (संहिता) २०७४, लगायत राष्ट्रिय नीति तथा कानूनहरूले लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धमा निरोधात्मक तथा नियमनकारी प्रावधानहरूको व्यवस्था गरेको छ ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को प्रस्तावनामा नै लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ । ऐनको दफा २४ उपदफा (२) मा स्थानीय तहले योजना बनाउँदा नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुनेगरी सुशासन, वातावरणमैत्री, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूल, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ भन्ने व्यवस्था गरेको छ । उक्त ऐनमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाको काम कर्तव्य तथा अधिकारमा लैससास सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ भने वडा समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार अन्तर्गत खण्डीकृत तथ्यांक संकलन, बालविवाह, बहुविवाह, लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने आदि व्यवस्था गरिएको छ । स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा महिला तथा पिछडिएको वर्गको सहभागितामा जोड दिइएको, योजना बनाउदा महिला, बालबालिका तथा पिछडिएका वर्ग, क्षेत्र र समुदायलाई प्रत्यक्ष लाभ पुग्ने योजना छनौटमा जोड दिदै लैससास प्रवर्द्धन गर्ने व्यवस्था गरेको छ ।

लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरण सन्दर्भमा नेपाल पक्ष राष्ट्र भएका अन्तर्राष्ट्रिय कानून अन्तर्गत महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मुलन महासन्धी १९७९ ले महिलाको मानव अधिकार सुनिश्चित गरेको छ । त्यसैगरी संयुक्त राष्ट्रसंघ सुरक्षा परिषदको प्रस्ताव नंवर १३२५ र १८२० ले ससस्त्र द्वन्द्वको समय र द्वन्द्व पश्चात हुने यौनजन्य हिंसा विरुद्ध न्याय र शान्ति प्रक्रियामा महिलाको सहभागिताको विषय सुनिश्चित गरेको छ । बाल अधिकार महासन्धी १९८९ ले बालबालिकाको अधिकार संरक्षण र प्रवर्द्धन

सुनिश्चित गरेको छ । सन १९९५ को बेइजिङ सम्मेलनको घोषणापत्रमा उल्लेखित महिलाका १२ वटा सरोकारका विषयहरु समावेश गरिएको छ । दिगो विकास लक्ष्य २०३० को लक्ष्य नं ५ ले लैंगिक समानता र लक्ष्य नं १६ ले दिगो विकासको लागि शान्तिपूर्ण तथा समावेशी समाजको प्रवर्द्धन गर्ने, न्यायमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने र सबै तहमा प्रभावकारी, जवाफदेहि र समावेशी संस्थाको स्थापना गर्ने विषय उल्लेख गरेको छ । माथि उल्लेखित राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय नीति तथा कानूनहरुको स्थानीयकरण गरि गोदावरी नगरपालिकालाई लैससासमैत्री बनाउन लैससास मूलप्रवाहिकरण रणनीतिले मार्गनिर्देश गर्ने विश्वास गरिएको छ ।

१.२ गोदावरी नगरपालिकाको संक्षिप्त परिचय

गोदावरी नगरपालिका नेपालको संविधान अनुसार गठन भएको ७५३ स्थानीय तह मध्ये सुदूरपश्चिम प्रदेशको कैलाली जिल्लामा पर्दछ । कैलाली जिल्लाको १३ वटा स्थानीय तहहरु मध्ये गोदावरी नगरपालिका एक हो । सुदूर पश्चिम प्रदेशमा अवस्थित गोदावरी नगरपालिका कैलाली जिल्लाको मध्यपश्चिम भागमा अवस्थित रहेको छ । विगत २०७१ जेष्ठ ४ गते साविकको अत्तरिया, मालाखेति, श्रीपुर र गेटा गाउँविकास समितिलाई मिलाई अत्तरिया नगरपालिकाको निर्माण गरिएको थियो । तथापि २०७३ फाल्गुन २८ गते प्रकाशित राजपत्रका आधारमा साविकको अत्तरिया नगरपालिकामा गोदावरी गाउँ विकास समितिलाई समेत मिलाएको र साविक अत्तरिया नगरपालिकाको वार्ड नं. ९, १० र ११ लाई छोडी हालको गोदावरी नगरपालिकाको निर्माण गरिएको हो ।

गोदावरी एक धार्मिक महत्व बोकेको क्षेत्र मानिन्छ । यो क्षेत्र हिन्दुहरुको विश्वासको आधार रहेको पवित्र नदी गोदावरीवाट सिंचित रहेको छ । परापूर्व कालमा हिन्दु धर्मका प्रख्यात ऋषि गौतमले यसै क्षेत्रमा तपस्या गरि ज्ञान आर्जन गरेको साथै द्वापर यूगमा भगवान श्रीकृष्ण, भिष्मपितामहः तथा पाँच पाण्डव जस्ता तपस्वीहरु समेत यस क्षेत्रको विचरण गरि यसै पवित्र गोदावरी नदीमा स्नान गरि ज्ञान समेत हासिल गरेको विश्वास गरिन्छ । जस्को संभ्रना स्वरुप हरेक वर्ष यस क्षेत्रमा मकर सक्रातिमा मेला समेत लाग्ने गरेको छ ।

गोदावरी नगरपालिकाको प्रमुख व्यापारिक केन्द्र अत्तरिया बजार पूर्व पश्चिम राजमार्ग र ७ नम्बर प्रदेशको उत्तर दक्षिण भागलाई जोडने भिमदत्त राजमार्गको संगमस्थलमा अवस्थित रहेको छ भने यो नगरपालिका ७ नम्बर प्रदेशको विशेषगरि पहाडी जिल्लाहरुमा जाने स्थल मार्गको द्वारपनि मानिन्छ । चुरे पर्वत श्रृंखलाको काखमा रहेको यो नगरपालिका जिल्लाको सदरमुकाम धनगढी बजारवाट १५ कि.मि. उत्तर र नेपाल भारत सिमानावाट २५ कि.मि उत्तरमा अवस्थित छ । साथै नेपालको पश्चिमी सिमाना गड्ढाचौकि र दक्षिणी सिमाना गौरीफन्टा जाने मार्ग समेत यहि नगरपालिकाको केन्द्र अत्तरिया बजार हो, जो गोदावरी नगरपालिकाको प्रमुख सेवा केन्द्रको रुपमा समेत रहेको छ ।

२.१.१. भौगोलिक अवस्थिति तथा क्षेत्रफल

- अक्षांस : २८° ८१' उत्तरदेखी २८°९२' उत्तर सम्म
- देशान्तर : ८०° ५५' पूर्वदेखी ८०°८' पूर्व सम्म
- क्षेत्रफल : ३०८.६३ वर्ग कि.मि.

– हावापानी : उष्ण देखि समशितोष्ण सम्म

यस नगरपालिकाको उत्तरी भुभागमा डाँडाकाँडा रहेका छन भने दक्षिणी भागमा तराईको भुवनोट रहेको छ । हावापानीको हिसावले यस नगरपालिकाको फाँटमा उष्ण खालको हावापानी पाईन्छ भने अन्य भुभागमा समशितोष्ण खालको हावापानी रहेको छ । कृषि उत्पादनका हिसावले सबै खाले कृषिवालीको उत्पादन हुनुका साथै फलफुलका लागि पनि उत्तिकै उत्पादनमुलक तथा योग्य रहेको छ । वर्तमान समयमा शहरीकरणको चापले कृषिक्षेत्र आवासमा परिणत भै रहेको अवस्था छ । तथापी, विशिष्टकृत रुपमा हेर्दा गोदावरी नगरपालिकाकामा यातायातको पूर्ण विकास भएको तथा दक्षिण तर्फ जिल्लाको सदरमुकाम धनगढी र भारतिय सिमाना गौरिफन्टा संग जोडिएको र पश्चिम क्षेत्रमा प्रमुख व्यापारिक सहर महेन्द्रनगर अवस्थित रहेको छ, जहावाट पश्चिमी नाका समेत निकट दुरीमा रहेको छ । भौगोलिक वनावट अनुसार यस नगरपालिकालाई तीन भागमा विभाजन गर्न सकिन्छ ।

(क) तराईको समथर भूमी

(ख) भावर प्रदेश

(ग) चुरे पर्वत श्रेणी

नगरपालिकाको उत्तर क्षेत्र भावर क्षेत्र र चुरे पर्वत श्रृङ्खलामा पर्ने भएकोले यस क्षेत्रमा जनसंख्याको खासै चाप नरहेको देखिन्छ । चुरे श्रृङ्खला भू –वनोटको आधारमा वस्ती वस्ने योग्य देखिदैन । नगरपालिकाको कूल भूभाग मध्ये अधिकांश भू-भाग (करीब ७० प्रतिशत) औषत १ डिग्री भन्दा कम भिरालो भएको क्षेत्रले ढाकेको छ भने चुरे क्षेत्रमा जमिन १२३१ मिटर उचाईसम्म उठेको छ । भौगर्भिक रुपमा चुरे पहाडको उत्तरी मोहडा सामान्य भिरालो छ भने दक्षिण मोहडा अति भिरालो छ । तराईको भू-भाग १२७ मिटर देखि २७५ मिटर उचाईको बीचमा रहेको छ । यस नगरपालिकाको केन्द्र अत्तरिया बजार समुद्र सतह भन्दा १४९ मिटर उंचाईमा रहेको छ ।

–पूर्वमा: गौरीगंगा न.पा. र चुरे गाउँपालिका,

– पश्चिम: कन्चनपुर जिल्ला,

– उत्तर: चुरे गाउँपालिका, र

– दक्षिण: धनगढी उपमहानगरपालिका पर्दछन्।

– जम्मा वार्ड संख्या: १२

– समावेश भएका गाविस तथा नपाका वार्डहरु: साविकको अत्तरिया नगरपालिकाका १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, १२, र १३ वार्डहरु र गोदावरी गाविस समेत

– केन्द्र: साविकको अत्तरिया नगरपालिका कार्यालय

१.३ लैससास रणनीति निर्माणको उद्देश्य, विधि तथा प्रक्रिया

समावेशी विकासका लागि महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक लगायत सिमान्तकृत, विभेद र वञ्चितीकरणमा परेका वा पारिएका वर्गलाई विकासको मूलप्रवाहमा ल्याउनु यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य रहेको छ ।

- जातजाति, लिङ्ग, वर्ग, अपाङ्गता भएका तथा उमेरका आधारमा विभेदमा रहेका महिला, बालबालिका, दलित, जनजाति, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक तथा सिमान्तकृत र विपन्न वर्गलाई सशक्तिकरणका माध्यमबाट स्रोतसाधनमा समानुपातिक पहुँच बनाउनु,
- लैससास सम्बन्धी सवाललाई अन्तरसम्बन्धी विषयको रूपमा विकास प्रकृत्यामा समावेश गर्नु।

१.४ लैससास रणनीति निर्माणको विधि तथा प्रक्रिया

गोदावरी नगरपालिकाका सरोकारवालाहरु नवनिर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु, विषयगत शाखाका प्रमुख एवं कर्मचारीहरुको सहभागितामा बिस्तृत रूपमा छलफल तथा लैससास सवालमा पालिकाको सबल पक्ष, दुर्बल पक्ष, अवसर र चुनौतीहरुको पहिचान गरी यो लैससास रणनीति २०७९, गोदावरी नगरपालिकाबाट पारित गरिएको हो । रणनीति निर्माणमा सम्बन्धित सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेकोले यो रणनीति प्रति सबै सरोकारवालाको अपनत्व विकास भई प्रभावकारी कार्यान्वयनमा सहजता आउने छ । रणनीति तयार गर्ने क्रममा लैससास स्थानीयकरण नीति २०७५ लाई आधार मानिएको छ ।

१.५ संक्षिप्त नाम र परिभाषा..

यस रणनीतिको नाम “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति २०७९” रहने छ र यो गोदावरी नगरपालिका,कैलालीले स्वीकृति गरेको मिति देखि लागु हुनेछ । .

परिभाषा विषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस रणनीतिमा:

- क) “रणनीति” भन्नाले लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति २०७९ सम्भन्नु पर्दछ ।
- ख) “स्थानीय तह” भन्नाले गाउँपालिका, नगरपालिका र जिल्ला समन्वय समिति सम्भन्नु पर्दछ ।
- ग) “नगरपालिका” भन्नाले गोदावरी नगरपालिका सम्भन्नु पर्दछ ।
- घ) “कार्यक्रम” भन्नाले निश्चित उद्देश्य प्राप्तिका लागि तयार गरिएका आयोजनाहरुको संयोजित रूप सम्भन्नु पर्छ ।
- ङ) “योजना” भन्नाले समग्र विकास निर्माण सम्बन्धी कार्यको लागि तयार गरिएको स्थानीय तहको आवधिक विकास योजना, वार्षिक विकास योजना, एकीकृत शहरी विकास योजना, नगर सडक गुरुयोजना र विषयगत गुरुयोजना, रणनीति योजना आदि सम्भन्नु पर्छ ।
- च) “सामाजिक वञ्चितीकरण” भन्नाले औपचारिक नियम, ऐन, कानून आदि तथा परम्परा देखि चलिआएको अनौपचारिक मूल्य मान्यता बमोजिम लिङ्ग, जातजाति, धर्म आदि विभेदका कारणले सुविधाबाट वञ्चित भएको अवस्थालाई सम्भन्नु पर्छ ।
- छ) “सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले अवसर तथा स्रोत साधन उपभोग गर्नबाट वञ्चित भई जोखिममा परेका र स्तरयुक्त आर्थिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक जीवनयापन गर्नबाट वञ्चित भई गरिवी तथा सामाजिक रूपमा वञ्चितिकरणमा परेका समूहहरूलाई विकास निर्माण र कार्य सम्पादनका प्रकृत्याहरूमा सहभागी गराई उपलब्ध अवसर, श्रोत, साधन तथा आधारभूत अधिकार उपयोग गर्ने कुराको सुनिश्चिततालाई सम्भन्नु पर्छ ।

- ज) “सामाजिक समावेशी सम्पर्क व्यक्ति” भन्नाले कुनै कार्यालय वा निकायमा समावेशी विषय हेर्ने गरी सम्पर्क व्यक्तिको रूपमा तोकिएको कर्मचारीलाई सम्झनु पर्छ ।
- झ) “सामाजिक समावेशी बजेट” भन्नाले विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदाय, अपांगता भएका व्यक्ति, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकतालाई सहभागिमुलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरू प्रति उत्तरदायी बनाउने उद्देश्यले तर्जुमा गरिने बजेट तथा कार्यक्रमलाई जनाउँछ । सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपभोग हुनेगरी तर्जुमा गरिएको बजेट समेत सम्झनु पर्छ ।
- ञ) “विकास साभेदार” भन्नाले नेपाल सरकारसँग भएको सम्झौता बमोजिम नगद, जिन्सी एवम् प्राविधिक सहयोग उपलब्ध गराउने द्विपक्षीय एवम् बहुपक्षीय दातृनिकाय, सयुक्त राष्ट्रसंघीय निकायहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था सम्झनु पर्छ ।
- ट) “टोल विकास संस्था” भन्नाले स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ को दफा १२ (२) क बमोजिम सामाजिक परिचालनको अवधारणा बमोजिम गठन हुने समूह सम्झनु पर्छ ।
- ठ) “उपभोक्ता समिति” भन्नाले आयोजनाबाट प्रत्यक्ष लाभ पाउने व्यक्तिहरूको समूहले कुनै आयोजना निर्माण, सञ्चालन, व्यवस्थापन र मर्मत सम्भार गर्नको लागि आफूहरू मध्येबाट निश्चित प्रक्रिया बमोजिम गठन गरेको समिति सम्झनु पर्छ ।
- ड) “सामुदायिक संस्था” भन्नाले जनचेतना सम्बन्धी तालिम, अभिमुखीकरण, सीप विकास, बचत, कर्जा परिचालन, समावेशी विकास र सशक्तिकरण गर्ने उद्देश्यले निश्चित प्रक्रिया अवलम्बन गरी प्रचलित कानून बमोजिम स्थापना भएका संस्था तथा स्थानीय तहमा सूचीकृत भएका समुदायहरूमा आधारित संस्था सम्झनु पर्छ ।
- ढ) “गैर-सरकारी संस्था” भन्नाले प्रचलीत कानून बमोजिम स्थापना भएका स्थानीय तहको सभाबाट आफ्नो कार्यक्रम स्वीकृत गराई स्थानीय तहसँग समन्वय राखी कार्य सञ्चालन गर्ने गैर-नाफामूलक संस्था सम्झनु पर्छ ।
- ण) “स्थानीयकरण” भन्नाले कुनै पनि विषय वा कार्यक्रमलाई कुनै स्थानीय ठाँउ विशेषको परिस्थिति वा अवस्था अनुसार ढाली त्यसको प्रभावकारी एवं अधिकतम उपयोग गर्ने प्रक्रिया सम्झनु पर्दछ ।
- त) “बञ्चित समुह” भन्नाले परम्परागत रूपमा लामो समय देखि जातिय, आर्थिक, लैङ्गिक, अपाङ्गता, यौनिक तथा लैङ्गिक अल्पसंख्यक एवम् भौगोलिक कारणले गर्दा पछि परेका महिला, दलित, आदिवासी, जनजाति, अपाङ्ग, जेष्ठ नागरिक, बाल-बालिका एवम् दुर्गम क्षेत्रमा बसोवास गर्ने जनता सम्झनु पर्दछ ।
- थ) “अल्पसंख्यक” भन्नाले संघीय कानून बमोजिम निर्धारित प्रतिशत भन्दा कम जनसंख्या रहेका जातीय, भाषिक र धार्मिक समूह सम्झनु पर्छ र सो शब्दले आफ्नै जातीय, धार्मिक र भाषिक विशिष्टता भएको, त्यसलाई बचाई राख्ने आकांक्षा रहेका, विभेद र उत्पीडन भोगेका समूह समेतलाई जनाउँछ ।
- द) “सीमान्तीकृत” भन्नाले राजनीतिक, आर्थिक र सामाजिक रूपले पछाडि पारिएका, विभेद र उत्पीडन तथा भौगोलिक विकटताको कारणले सेवा सुविधाको उपभोग गर्न नसकेका वा त्यसबाट बञ्चित रहेका संघीय कानून बमोजिमको मानव विकासको स्तर भन्दा न्यून स्थितिमा रहेका समुदाय सम्झनु पर्छ र सो शब्दले अति-सीमान्तीकृत र लोपोन्मुख समुदाय समेतलाई जनाउँछ ।
- ध) “लैङ्गिक प्रभाव विश्लेषण” भन्नाले नीति तथा अभ्यासहरूको परीक्षण गरेर कुनै पनि योजना कार्यक्रम तथा आयोजनाबाट महिला एवम् पुरुष कतिको लाभान्वित भएका छन् भन्ने अवस्थाको विश्लेषण गर्ने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ ।
- न) “लैङ्गिक समता” भन्नाले अवसर र न्यायबाट बञ्चित महिला वा पुरुषलाई थप अवसर दिएर समतामूलक स्थितिको निर्माण गर्न गरिने विशेष प्रयासलाई सम्झनु पर्दछ ।

- प) “लैङ्गिक समानता” भन्नाले महिला र पुरुषबीच सबै क्षेत्र र तहमा समान अवसर र समान लाभ हासिल गर्ने अवस्थालाई सम्झनु पर्दछ ।
- फ) “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण” भन्नाले महिला तथा पुरुष र विभिन्न सामाजिक समूहहरू बीचको असमान शक्ति सम्बन्धहरूलाई पुनःसन्तुलित गर्न तथा हरेक प्रकारका सामाजिक पहिचान भएका व्यक्तिहरूका लागि समान अधिकार, अवसर एवं सम्मान सुनिश्चित गर्नका लागि आवश्यक कदम चाल्नु पर्ने विषयलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ब) “लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी बजेट” भन्नाले स्थानीय निकायको योजना तर्जुमा गर्दा समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदायका महिला, पुरुष, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, बाल-बालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरूको आवश्यकतालाई सहभागितामूलक ढंगले सम्बोधन गर्दै समग्र विकास प्रक्रियालाई निजहरू प्रति उत्तरदायी बनाउने उद्देश्यले तर्जुमा गरिने कार्यक्रम र बजेटलाई जनाउँछ । लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशी लक्ष्यलाई केन्द्रमा राखेर उद्देश्यमूलक, योजनाबद्ध, लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण सम्बन्धी विश्लेषण गरी आर्थिक स्रोतको सुनिश्चितता र उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपभोग हुने गरी गरिने बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई सम्झनु पर्दछ ।
- भ) “लैङ्गिक उत्तरदायी तथा सामाजिक समावेशी परीक्षण” भन्नाले समाजमा रहेका विभिन्न जातजाति, क्षेत्र, वर्ग र समुदायका महिला र पुरुषबीचको भूमिका, सम्बन्ध, स्थान, स्तर, अवसर आदिको विश्लेषणबाट लैङ्गिक समानता तथा समावेशी विकास गर्न तय गरिएको बजेट र कार्यक्रम मार्फत तोकिएको उद्देश्य हासिल भए नभएको लेखाजोखा र परीक्षण गरी सुधारका उपाय पहिल्याउने औजारलाई सम्झनुपर्छ ।
- म) “लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण” भन्नाले कुनै पनि योजनाबद्ध कार्य, नीति नियम, कार्यक्रम कार्यान्वयनको हरेक क्षेत्र तथा तह र तप्कामा महिला, दलित तथा वञ्चितमा परेका वर्गहरूलाई समाहित गर्ने प्रक्रियालाई सम्झनु पर्दछ ।
- य) “लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट” भन्नाले लैङ्गिक समानताका लागि बजेटको सुनिश्चितता, बजेटका सबै प्रक्रियामा लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण र उपलब्धिको समतामूलक वितरणका साथै उपभोगको लागि लैङ्गिक विश्लेषण सहित योजनाबद्ध रूपमा उद्देश्यमूलक कार्यक्रमहरू तर्जुमा र प्राथमिकीकरण गर्दै कार्यक्रम छनौट गरी लगानी गर्ने पद्धतिलाई जनाउँदछ ।
- र) “सामाजिक वञ्चितीकरणमा परेका समूहहरू” भन्नाले महिला, बाल-बालिका, दलित, आदिवासी जनजाति, ज्येष्ठ नागरिक, द्वन्द्व पिडीत, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू तथा भौगोलिक रूपले दुर्गम क्षेत्रमा बसेका जनतालाई बुझाउँदछ ।
- ल) “सशक्तिकरण” भन्नाले विकासका अवसरहरूबाट वञ्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका, अशक्त वा कमजोर वर्गलाई सवल बनाउने कार्यलाई सम्झनु पर्दछ ।
- व) “खण्डीकृत तथ्याङ्क” भन्नाले महिला तथा पुरुष जातीय अल्पसंख्यक समुह, अपाङ्गता भएका एवम् एच.आई.भि.संक्रमित व्यक्ति तथा अन्य वञ्चितीकरणमा परेका समुहहरूको तहगत तथ्याङ्कलाई सम्झनु पर्दछ ।
- श) “सार्वजनिक परीक्षण” भन्नाले वित्तीय सूचना सहितको कार्यक्रम प्रकाशित गरेर सेवाग्राही तथा सरोकारवालाहरू प्रति सेवा प्रदायकको जवाफदेहिता र पारदर्शिता कायम गर्दै सुशासन अभिवृद्धि गर्ने उद्देश्यले अपनाइने विधिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- ष) “सामाजिक परीक्षण” भन्नाले सस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रमको सामाजिक, आर्थिक तथा वातावरणीय लाभ एव मापदण्डहरूको लेखाजोखा सहित सामाजिक रूपमा प्रदर्शन गर्ने प्रकृतिलाई सम्झनु पर्दछ ।
- स) “गरिबी नक्शाङ्कन” गरिबी नक्शाङ्कन भन्नाले एउटा निश्चित भू-भागमा बसोबास गर्ने घरपरिवारको गरिबी र असमानताको स्थान केन्द्रित वितरणबारे थाहा पाउन प्रयोग गर्ने विधिलाई सम्झनु पर्दछ ।

ह) “लक्षित वर्ग/समूह” भन्नाले आर्थिक रूपमा विपन्न वर्गका महिला एवं बालबालिका तथा आर्थिक र सामाजिक रूपमा पिछ्छडिएका वर्गहरू (सबै जातजातिका विपन्न वर्गहरू, जेष्ठ नागरिक, यौनिक अल्पसंख्यक, आदिवासी जनजाति, दलित, पिछ्छडिएको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक तथा सीमान्तकृत समुह आदिको) एवंम नेपाल सरकारले लक्षित समूह भनी तोकेका वर्ग एवंम समुदाय सम्भन्नु पर्दछ ।

क्ष) **CEDAW** : (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women) भन्नाले महिला विरुद्ध हुने सबै प्रकारका भेदभाव उन्मूलन सम्बन्धी महासन्धि सन् १९७९ लाई जनाउँछ ।

त्र) **CRC** भन्नाले बाल अधिकार महासन्धी (Child Rights Convention) सन् १९८९ लाई जनाउँछ ।

ज्ञ) **BPFA** भन्नाले बेइजिङ कार्ययोजना (Beijing Platform of Action) सन् १९९५ लाई जनाउँछ ।

परिच्छेद २

लैससासको विद्यमान अवस्था तथा सन्दर्भ बिश्लेषण, लक्षित समूह, लैससास सम्बन्धी सवाल एवं सरोकारवाला बिश्लेषण

२.१. गोदावरी नगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक अवस्था बिश्लेषण :

गोदावरी नगरपालिकाको विद्यमान आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक अवस्था बिश्लेषण गरिएको छ । क्षेत्रगत बिश्लेषणले नगरपालिकाले आगामी दिनमा लैससासको क्षेत्रमा के कस्तो आर्थिक, सामाजिक र राजनैतिक योजना तथा नीति कार्यक्रमहरु तर्जुमा, कार्यान्वयन गर्ने भन्ने बिषयहरु पहिचान गरी ती समस्याहरुको निराकरण गर्न सहयोग गर्नेछ ।

२.१.१. आर्थिक अवस्था

गोदावरी नगरपालिकामा समान कामको समान ज्याला सुनिश्चित हुन नसक्दा अर्थतन्त्रमा महिलाको पहुँच न्यून रहेको पाइन्छ । यहाँका अधिकांश पुरुष र केही महिला समेत रोजगारीका लागि भारत लगायत अन्य मुलुकहरुमा जाने अवस्था विद्यमान छ । स्थानीयस्तरमा रोजगार श्रृजना हुन नसक्नु यहाँको आर्थिक क्षेत्रको लागि चुनौती रहेको छ ।

२.१.२. सामाजिक अवस्था बिश्लेषण :

गोदावरी नगरपालिकामा विभिन्न जातजाती, वर्ग, लिंगका समुदायको बसोवास रहेको छ । पुरातनवादी सोच, पितृसत्तात्मक समाजिक संरचना, समेत रहेको यस पालिकामा लैंगिक विभेद, बोक्सी तथा धामी भक्ती प्रथा, बाल विवाह, जातिय विभेद, घरेलु हिंसा आदि सामाजिक विकृति र लैंगिक हिंसा जस्ता सामाजिक कुप्रथा र गलत सामाजिक अभ्यासहरु अबैध कायमै रहेको छ । पुरुषलाई महत्व दिने परिवार तथा समाजले महिलाको समान अस्तित्वलाई स्विकार गर्न नसकेका कारण निर्णायक भूमिकामा महिला सहभागिता र अवसरमा तथा सूचनामा पहुँच न्यून छ ।

२.१.३. राजनैतिक अवस्था :

गोदावरी नगरपालिकाका अधिकांश नागरिकहरु राजनैतिक रुपमा सचेत भएतापनि खास गरेर वन्चितकरणमा पारिएका लक्षित समुदाय, महिला, दलित आदिवासी जनजातिहरुको स्थानीय सरकार र राज्यका हरेक तह तप्कामा न्युन प्रतिनिधित्व रहेको पाइन्छ । प्रतिनिधित्व गर्ने महिला, दलित जनजातिहरुले खासै अर्थपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्न सकिरहेका छैनन् । समुदयस्तरमा निर्माण हुने योजना तथा आयोजनाको अगुवाई गर्ने तहमा समेत महिला, दलित र अपांगता भएका व्यक्तिहरुको पहुँच न्युन रहेको पाइन्छ । यस्ता विकृति हटाउन उनीहरुको राजनैतिक सशक्तिकरणका लागि स्थानीय सरकार, विभिन्न संघ/संस्था, दातृ निकाय र स्वयंम् राजनैतिक दलहरुले समेत विभिन्न जनचेतनामुलक कार्यक्रम तथा योजना बनाई उनीद्वारा संचालन गरिनु पर्ने नीति बनाउन आवश्यक देखिन्छ ।

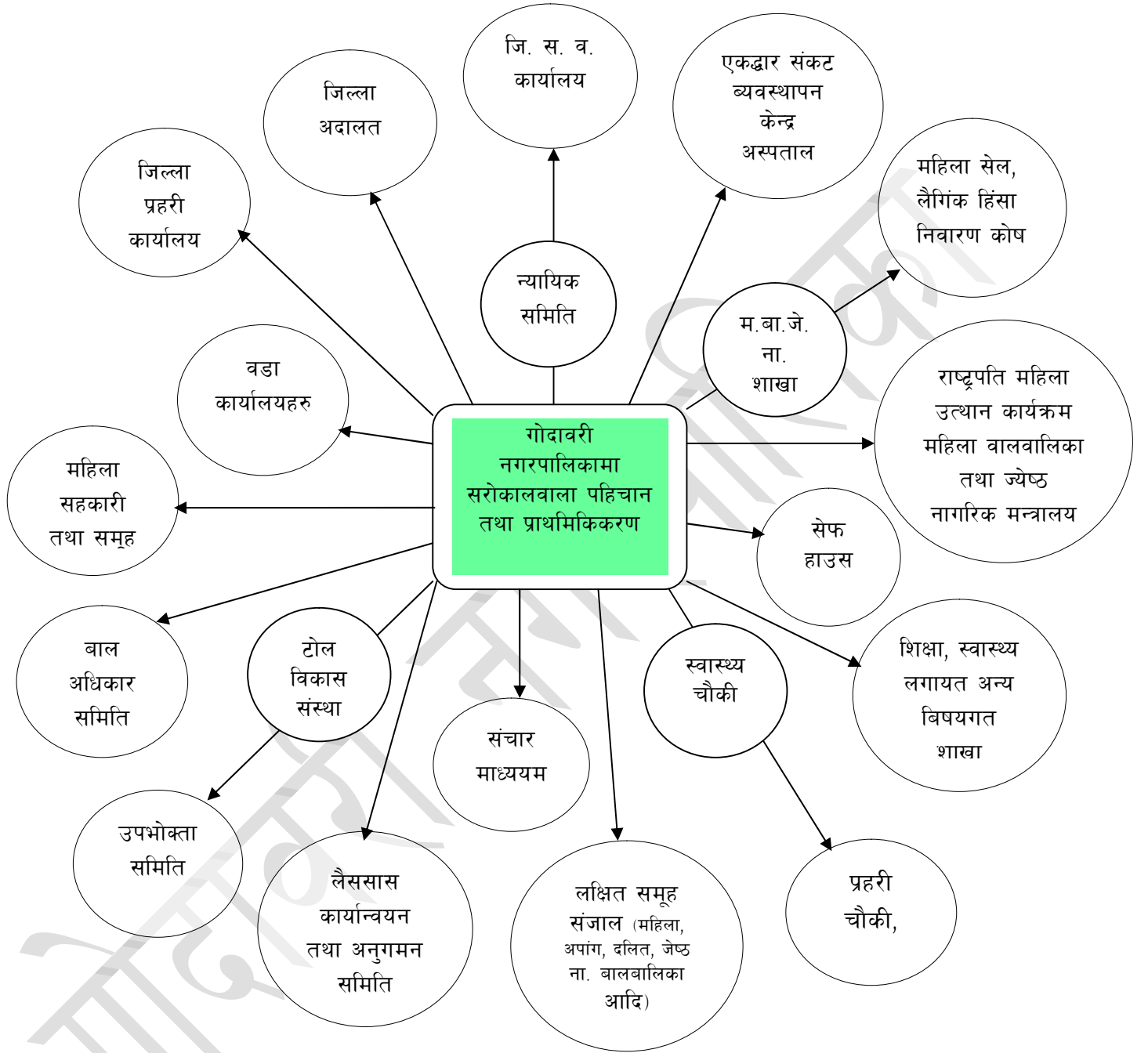
२.२ लक्षित समुदाय नक्सांकन तथा प्राथमिकिकरण र सवाल पहिचान :

गोदावरी नगरपालिकाले महिला, दलित, आदिवासी जनजाती, अति विपन्न सिमान्तीकृत वर्ग तथा वन्चितीकरणमा परेकालाई निरन्तर बजेट विनियोजन र कार्यान्वयन गरेको देखिए तापनि सामाजिक समावेशीकरण र मुलप्रवाहीकरणकालागि यस नगरपालिकाले समुदायतहमा सर्वेक्षण गरी लक्षित समूहको एकिक तथ्यांक पहिचान गरेको र प्राथमिकिकरण गर्न सकेको देखिएन । नगरपालिकाको विभिन्न तहको छलफलबाट तयार गरिएको आधारहरुलाई विश्लेषण गर्दा सबै वडाहरुमा लक्षित समूह छरिएर रहेको पाइन्छ । लक्षित समूह र तिनका मुख्य सवालहरु निम्न बमोजिम उल्लेख गरिएको छ ।

२.२.१ नगरपालिकाका लक्षित समूह प्राथमिकिकरण	२.२.२. लक्षित समूहका सवालहरु
१. महिला/एकल महिलाका सवालहरु	○ योजना छनौटदेखि सम्पन्न सम्मका चरणहरुमा महिलाको सहभागिता न्यून हुने गरेको । ○ नीति निर्माण तहमा अर्थपूर्ण सहभागिता न्यून रहनु र नेतृत्व तहमा महिलाको सहभागितालाई सहजै स्वीकार गर्न नसक्नु । ○ अधिकांश महिलालाई आफ्नो अधिकार र कानुनबारे जानकारी नहुनु । ○ गर्भवती महिलालाई स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी सूचनामा पहुँच तथा पोषण सम्बन्धी जानकारी नहुदा स्वास्थ्यको जोखिममा पर्नु । निशुल्करूपमा गर्भवतीलाई सरकारद्वारा गरिने हवाई उद्धार बारे समेत सबै महिला सुसुचित हुन नसक्नु । ○ अत्यधिक मदिरा सेवनका कारणबाट हुने घरेलु हिंसा, लैंगिक हिंसा, बलात्कार तथा यौनजन्य दुर्व्यवहार र विभेदबाट पिडित हुनु । ○ आर्थिक स्रोतमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा कमि हुनु र शिक्षामा समान पहुँच नहुनु ।
२. बालबालिकाका सवालहरु	○ बालश्रम, बाल यौन दुर्व्यवहार, बालविवाह तथा शोषण लगायतका विभेद जन्य कार्य कायम रहनु । ○ बालमैत्री संरचना/व्यवहार/खेल मैदान/बालउद्यान नहुनु । ○ बिशेष गरेर बालिकाहरुमा आत्मरक्षा शिप नहुनु । ○ बेसाहारा तथा अभिभावक विहिनताकाकारण संरक्षणको अभाव । ○ बालबालिका पुरुष बालश्रमिकको रुपमा भारत जानु ।
३. अपांगता भएका व्यक्ति	○ समान अवसरबाट वञ्चित साथै सार्वजनिक सेवा तथा स्रोतमा सहज पहुँच नहुनु । ○ अपहेलना मानसिक यातना, अपमानजनक व्यवहार तथा यौनजन्य दुर्व्यवहारको शिकार हुनु । ○ अपांगता भएका व्यक्तिको अर्थपूर्ण सहभागिता नहुनु ।
४. ज्येष्ठ नागरिक	○ ज्येष्ठ नागरिकलाई उचित पालनपोषण तथा संरक्षणको समस्या । ○ स्रोतमा पहुँच तथा नियन्त्रण कमि । ○ सन्तानहरु रोजगारी तथा अन्य कामका लागि घरबाहिर हुनु र एकलै

	बढी समय बिताउनु पर्दा मानसिक समस्याको शिकारको सम्भावना रहनु ।
५. लैंगिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक :	○ पहिचान हुन नसक्नु । ○ खुलेर समाजमा आउन नचाहनु । ○ समान अवसरबाट बञ्चित हुनु । ○ समाजबाट अपमानजनक व्यवहार तथा विभेदपूर्ण दृष्टिकोण राख्नु ।
६. अति विपन्न समुदाय	○ सिमित र पाखो जग्गाजमिनबाट जीवन निर्वाह गर्न बाध्य ○ भारतमुखी रोजगारी ○ अशिक्षा र चेतनाको कमीकाकारण बाल विवाह, सामाजिक कुरीति लगायतका गलत सामाजिक प्रचलनबाट टाढा हुन नसक्नु । ○ निर्णायक तहमा सहभागिताको पहुँच न्यून । ○ घरेलु मदिराको अत्याधिक सेवन
७ द्वन्द्व पिडितका सवाल	○ अभैसम्म पनि केही बेपत्ता व्यक्तिको अवस्था पत्ता नलाग्नु । ○ परिवारका सदस्य गुमाएका व्यक्तिहरुमा मानसिक समस्या रहनु ○ द्वन्द्व पिडितको उचित बर्गीरण नहुनु ।

२.३. लैससास क्षेत्रमा क्रियाशिल सरोकारवाला बिश्लेषण :

परिच्छेद ३

गोदावरी नगरपालिकाको SWOT Analysis

३.१ गोदावरी नगरपालिकाको SWOT Analysis

समावेशी लोकतन्त्रलाई संस्थागत गर्न, सामाजिक न्याय कायम गर्न र नगरपालिका अन्तर्गतका समिति र संरचना निर्माणमा लक्षित वर्गको समतामुलक पहुँच स्थापित गर्न लैगिंक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण गर्न आवश्यक छ । यद्वपि यस नगरपालिकाको सन्दर्भमा लैगिंक समानता र सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरणको सवल पक्ष, सुधार गर्नुपर्ने पक्ष, अवसर र चुनौती देहाय अनुसार रहेका छन ।

३.१.१ सवल पक्ष

- दक्ष जनशक्ति
- प्राकृतिक श्रोत
- निर्वाचित जनप्रतिनिधिहरु
- नीति नियम
- दलित, आदिवासी जनजाति, महिला र अल्पसंख्यक समुह आदिलाई समावेश
- नेतृत्व पंक्तीमा रहेका व्यक्तिहरुलाई समावेशीकरण

३.१.२ कमजोर पक्ष/सुधार गर्नुपर्ने पक्षहरु

- नगरपालिकाबाट गठन हुने उपभोक्ता समितिको नेतृत्व तहमा महिला, दलित ,अपांगता भएका व्यक्तिको प्रतिनिधित्व न्युन हुनु ।
- सूचनाको पहुँचमा लक्षित वर्गको पहुँच कम हुनु ।
- क्षमता विकासका कार्यक्रम जस्तै तालिम, उत्पादनमुलक र रोजगारीमुलक कम हुनु ।
- लैससासको लागि आवश्यक खण्डीकृत तथ्यांक संकलन र अभिलेखीकरण नहुनु ।
- पालिकाको अगुवाईमा लैगिंक उत्तरदायी बजेट परीक्षण नहुनु ।
- लैगिंक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण सम्बन्धी बुझाइमा एकरूपता नहुनु
- विभिन्न लक्षित वर्ग, क्षेत्र र समुदायबीच आर्थिक तथा सामाजिक विकासमा उच्च अन्तर रहनु ।
- नगरपालिकाको अनुगमन तथा मुल्यांकन र प्रतिवेदन प्रणालीले लैससास अवधारणालाई अवलम्बन गर्न नसक्नु ।

३.१.३ अवसरहरु

- समावेशीकरणलाई प्रवर्द्धन र प्रोत्साहन गर्ने संविधान र संविधानमा भएका व्यवस्थाहरु ।
- स्थानीय सरकारले नै नीति, कानून निर्माण, नीति निर्माण गर्ने अधिकारले नगरपालिकालाई लैससास मैत्री नगर बनाउने अवसर प्रदान गरेको ।
- संघीय तथा प्रदेश सरकारको लैससास मैत्री बजेट तथा कार्यक्रम अनुरूप नगरपालिकालाई नीति तथा कानून बनाउने अवसर प्रदान गरेको

३.१.४. चुनौतीहरू

- नगरपालिका अन्तर्गत समिति तथा संरचनालाई लैससासमैत्री कायम गर्न नसक्नु ।
- समाजमा विद्यमान रहेका हानिकारक सामाजिक मुल्य मान्यताहरू कायम हुनु ।
- लक्षित वर्गको आयस्तरमा ज्यादै ठुलो असमानता ।
- विद्यमान कानूनी व्यवस्थाका बारेमा लक्षित वर्गलाई सुसुचित गराउन नसक्नु ।

३.२ लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्य

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिता बारे नेपालको संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, विगतमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र नेपालले विगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतीहरूलाई मध्यनजर गर्दै तिनीहरूको समाधान गर्न स्थानीयस्तरमा गोदावरी नगरपालिकाले यो रणनीतिको आवश्यकता महशुस गरेको छ । यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दा पनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

- ३.२.१ संविधान प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सीमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितकरणका कारण सामाजिक समुहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई नगरपालिकाका क्षेत्रमा न्यून गर्नुपर्ने भएकोले,
- ३.२.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतीलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका लैससास सम्बन्धी विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र गोदावरी नगरपालिकाको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्बोधन गर्ने गरी लैससास अवधारणासँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,
- ३.२.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूबीचको असमानतामा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,
- ३.२.४ महिला, दलित, र बाल-बालिकामाथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी, छुवाछुत, बेचबिखन, घरायसी कामकाज, गरिबी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,
- ३.२.५ यस क्षेत्रका महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पिछडिएका पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रवृत्ति भएकाले,
- ३.२.६ नगरपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरी महिला, दलित, तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र साँस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नुपर्ने भएकोले,

३.२.७ नगरपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितिकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पहुँचको अवस्थाको सही रूपमा पहिचान गरी सो अनुरूप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पुनरावलोकन गर्न,

३.२.८ नगरपालिकाभित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघसंस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत लैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।

३.२.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ्ग घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयनमा प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरि गोदावरी नगरपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासलाई योजनाबद्ध रूपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरूपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले ।

माथि उल्लेखित औचित्यताहरूलाई पुरा गर्न स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को दफा ११, उपदफा २ (ठ) को उपबुँदा २ द्वारा प्रदत्त अधिकारको प्रयोग गरी गोदावरी नगरपालिका,कैलालीले यो “लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण मुलप्रवाहीकरण रणनीति, २०७९ तयार गरेको हो ।

परिच्छेद ४

लैससास रणनीतिको लक्ष्य, उद्देश्य, मूल्यमान्यता र औचित्यता

४.१ दीर्घकालिन सोच

जातीय र लैंगिक भेदभावमुक्त, समतामूलक, सम्बृद्ध र न्यायपूर्ण समाजको निर्माण गर्ने ।

४.२ लक्ष्य

लैंगिक तथा सामाजिक समतामूलक विकासको माध्यमबाट लैङ्गिक तथा सामाजिक सम्बन्धमा सुधार ल्याई गरिवी न्युनीकरण गर्ने ।

४.३ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको उद्देश्यहरु

यस रणनीतिको मुख्य उद्देश्य लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण अवधारणा अनुसार यसको प्रयोगलाई सरलीकृत रुपमा स्थानीयकरण गरी गोदावरी नगरपालिकाले गर्ने सम्पूर्ण विकास योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास उत्तरदायी र दिगो बनाउन आर्थिक श्रोतको सुनिश्चता, उपलब्धिको समतामूलक वितरण र उपयोगी बनाउने रहेको छ । यसका उद्देश्यहरु निम्न प्रकारका छन् :

- लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट माफत स्थानीय सरकारको संस्थागत संरचना र कार्यक्रमहरुमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरुलाई समावेशी गरी, लैङ्गिक समानता र सबै जात, जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक अन्तरहरुको प्रभावलाई सम्बोधन गर्दै लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै लैजाने ।
- नगरपालिका एवं अन्य सेवा प्रदायक सरोकारवालासंस्थाहरु सहित लक्षित वर्ग/समूहको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा वृद्धि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने ।
- लैससासबारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतीकरण तथा क्षमता विकास गर्ने ।
- लैससास सम्बन्धी नीति निर्माण तथा प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति, विकास साभेदार संस्थाहरु, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजी क्षेत्र र अरु स्थानीय सरकार आदिसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने।
- नगरपालिकाबासी विशेषगरि महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने ।
- नगरपालिकाको सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासको दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

४.४ लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको औचित्यता

लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशिताबारे नेपालको संविधानमा भएका व्यवस्थाहरुको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, विगतमा निर्माण भएका नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धता र नेपालले विगतमा भोगेका समस्या तथा चुनौतीहरुलाई मध्यनजर गर्दै तिनीहरुको समाधान गोदावरी नगरपालिकाले प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्न यो रणनीतिको औचित्यता महसुस गरिएको हो । यसका साथै निम्न परिस्थितिले गर्दापनि यो रणनीतिको आवश्यकता भएको हो :

४.४.१ संविधानद्वारा प्रदत्त हकहरूको कार्यान्वयन गर्न तथा समानुपातिक समावेशीका आधारमा राज्य संरचनाका सबै अङ्गहरूमा महिला, दलित, असहाय तथा दलित महिला, आदिवासी जनजाति, मजदुर, किसान, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, सीमान्तकृत वर्ग, पिछडिएका वर्ग र क्षेत्र सबैलाई सहभागी गराउने संवैधानिक व्यवस्था गरिएको परिप्रेक्ष्यमा सामाजिक विविधता बीचको असमानता, सामाजिक बञ्चितकरणका कारण सामाजिक समूहको विकास सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक तथा प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको पहुँचको अन्तरलाई न्यून गर्नु पर्ने भएकोले,

४.४.२ माथि उल्लेखित समस्या र चुनौतिलाई सम्बोधन गर्ने गरी संघीय सरकारबाट जारी भएका लैससास सम्बन्धि विभिन्न नीति, कार्यविधि, निर्देशिका आदिलाई स्थापित संरचनाहरू मार्फत कार्यान्वयन गरी अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रक्रिया र स्थानीय तहको कार्य सम्पादनमा लैससास सम्बोधन गर्ने गरी लैससास अवधारणासँग नीतिगत र कार्यगत परिपूरक र सामन्जस्यता ल्याउन आवश्यक भएकोले,

४.४.३ विभिन्न समूहका महिलाहरूबीचको असमानतामा वृद्धि भैरहेको र पहिचानका समस्याले गर्दा लक्षित महिला, सीमान्तकृत तथा विपन्न महिलाहरूले सेवा सुविधा प्राप्त गर्न नसकेकाले,

४.४.४ महिला, दलित र बाल-बालिका माथि हुने सबै प्रकारका हिंसा, बालविवाह, छाउपडी, छुवाछुत, बेचबिखन, घरायसी कामकाज, गरिवी सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्यांकको अभाव रहेको र लैङ्गिक समानता र महिला सशक्तीकरणको लागि नियमित र चुस्त अनुगमन पद्धतिको पनि अभाव भएकोले,

४.४.५ महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, उत्पीडित वर्ग, पछाडि पारिएको/परेको वर्ग, सीमान्तीकृत, किसान, श्रमिक, युवा, बाल-बालिका, ज्येष्ठ नागरिक, लैङ्गिक तथा यौनिक अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भावस्थाका व्यक्ति, अशक्त वा असहाय आदिलाई शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा पहुँच, रोजगारी सिर्जना गर्ने क्षेत्रमा ज्यादै कम लगानी गर्ने प्रवृत्ति भएकाले,

४.४.६ गोदावरी नगरपालिकाबाट तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गरिने सबै नीति, योजना तथा कार्यक्रमहरूलाई लैङ्गिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरणको दृष्टिकोणबाट विश्लेषण गरी विषेश गरी महिला, दलित तथा पिछडिएका वर्गको आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सांस्कृतिक अवस्थामा सुधार गर्नु पर्ने भएकाले,

४.४.७ नगरपालिकाको विद्यमान सामाजिक असमानता र बञ्चितकरणका कारण सामाजिक विकासका सूचकहरूमा भएको कमजोर अवस्था र सामाजिक, आर्थिक एवं प्रशासनिक क्षेत्रमा रहेको असमान पहुँचको अवस्थाको सही रूपमा पहिचान गरि सो अनुरूप कार्यक्रमको तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन पुनरावलोकन गर्न,

४.४.८ नगरपालिका भित्र कार्यरत सरकारी कर्मचारी, विभिन्न संजालहरू, उपभोक्ता समिति, नीजि क्षेत्र, सामुदायिक संघ संस्था, सहकारी तथा गैरसरकारी संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम र बजेटलाई समेत लैससास उत्तरदायी बनाउन र स्थानीय सरकारको योजना तर्जुमा प्रकृत्यामा मूलप्रवाहीकरण गर्न ।

४.४.९ महिला माथि हुने सबै किसिमका हिंसा तथा भेदभाव उन्मूलन गर्ने महासन्धि, वेइजिङ्ग घोषणा र सन् २०३० सम्मको लागि तय गरिएको दिगो विकासका लक्ष्यहरूको कार्यान्वयन प्रभावकारिता अभिवृद्धि गरी गोदावरी नगरपालिका तथा यस अन्तर्गतका संरचना, कार्यक्रम, योजना, बजेट तथा आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससासलाई योजनावद्ध रूपमा मूलप्रवाहीकरण तथा स्थानीयकरण यथाशीघ्र गर्दै लैजान र एकरूपता कायम गर्नु पर्ने भएकोले ।

परिच्छेद ५

लैससास सम्बन्धी प्रमुख नीति, रणनीति तथा कार्यनीतिहरू

५.१. लैससास मूलप्रवाहीकरण नीति

५.१.१ गोदावरी नगरपालिकाले संचालन गर्ने सम्पूर्ण योजना तथा कार्यक्रमलाई लैससास दृष्टिकोणबाट संस्थागत गरी त्यसमा महिला र सीमान्तकृत समुहको अर्थपूर्ण सहभागितामा कार्यान्वयन गरी मूलप्रवाहीकरण गर्दै लगिने नीति लिनेछ । ।

५.१.२ लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा समावेशी बजेट परीक्षणलाई स्थानीयकरण गरी लक्षित समुदायको आर्थिक तथा वित्तीय श्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गरिनेछ । ।

५.१.३ नगरपालिकाका, सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरू, महिला र सीमान्तकृत समुहहरूलाई समावेश गरि उनीहरूको योजनाबद्ध रूपमा व्यक्तिगत र सामुहिक क्षमता अभिवृद्धि गरी नगरपालिकाको विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक, सामाजिक, राजनैतिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा वृद्धि गर्ने नीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्ने ।

५.१.४ लैससासबारे संविधानमा भएका व्यवस्थाहरूको कार्यान्वयन गर्न, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि, लैससासबारे राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय प्रतिबद्धताहरूको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न आवश्यक संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास गर्ने नीति लिने ।

५.१.५ लैससास नीति प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्नका लागि आन्तरिक र बाह्य सबै सरोकारवालाहरूसँग नियमित र प्रभावकारी समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।

५.१.६ गरीब असहाय महिला, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने नीति लिने ।

५.१.७ सबै प्रकारका अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रणालीमा लैससास उत्तरदायी दृष्टिकोण अपनाईने छ । ।

५.२. लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिहरू

५.२.१ मूलप्रवाहीकरण:

क) गोदावरी नगरपालिकामा महिला, दलित, गरिव विपन परिवार र बहिष्करणमा परेका समुदायले भोगेका समस्या र सवालहरूको पहिचान तथा लेखाजोखा गरी नीतिगत व्यवस्थाहरू, संस्थागत प्रणाली तथा संरचनाहरू, कार्य वातावरण र संस्कृति, योजना, बजेट, पहुँचयुक्त अवसर, सेवामूलक कार्य, अनुगमन, मूल्यांकन र अनुसन्धान आदि कार्य मार्फत पछाडि परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको सवाल र समस्या पहिचान गरी, उनीहरूलाई समान अवसर दिई सवाल र समस्याको सम्बोधन गरी उनीहरूको समग्र नगरपालिकाको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गरिनेछ ।

ख) लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण र लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट मार्फत नगरपालिकाको संरचना र कार्यक्रमहरूमा महिला र सीमान्तकृत समुहहरूमा समावेश गरी लैङ्गिक समानता र सबै जात जातिको अर्थपूर्ण सहभागिता गराई लैङ्गिक मूलप्रवाहीकरण गर्दै लगिनेछ ।

५.२.२ आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण :

विकासका अवसरबाट बञ्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका वा पारिएका महिला, दलित, अशक्त, गरीब, विकासका अवसरबाट बञ्चित, श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका असक्त, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको नगरपालिकाको समग्र शासन प्रणालीमा अर्थपूर्ण सहभागिता गराई उनीहरूलाई सवल बनाई आर्थिक, सामाजिक र राजनीतिक समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नुको साथै आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद् व्यवस्थापन गर्दै कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकासगर्न नगरवासीको लागि स्वःरोजगारीको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.२.३ संस्थागत संरचना, सचेतिकरण तथा क्षमता विकास :

- क) लैससासबारे संबिधान, वर्तमान संघीय शासन स्वरूप, नीति, नियम, ऐन, कानून, कार्यविधि आदिमा भएका व्यवस्थाहरूको सबै सरोकारवालाहरूसँग प्रभावकारी समन्वय कायम गरी कार्यान्वयन गर्न चुस्त/दुरुस्त संस्थागत संरचना निर्माण गरी गोदावरी नगरपालिका लगायतका सेवा प्रदायक सरोकारवाला संस्थाहरूलाई लैससास प्रति उत्तरदायी र जवाफदेही बनाउदै लगिनेछ ।
- ख) स्थानीय नागरिक विशेष गरी पछाडि परेका महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गरीब तथा लक्षित वर्ग/समूहको चुस्त/दुरुस्त संस्थागत संरचना मार्फत योजनाबद्ध रुपमा व्यक्तिगत र सामूहिक सचेतीकरण तथा क्षमता अभिवृद्धि गरी नगरपालिकाको समग्र विकास प्रक्रियामा निर्णायक तथा अर्थपूर्ण सहभागिता सुनिश्चित गरी आर्थिक तथा सामाजिक विकास गरिनेछ ।

५.२.४ समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण :

- क) लैससास सम्बन्धी नीति तथा योजना निर्माण र सोको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न संघीय सरकार, प्रदेश सरकार, विभिन्न प्रतिष्ठान, आयोग, समिति र स्थानीय सरकार तथा विकास साभेदार संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिनेछ ।
- ख) लैससास सम्बन्धी समुदायमा बढेको लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसालाई पनि ध्यानमा राख्दै, विभिन्न कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रुपमा सञ्चालन गर्न विभिन्न सरकारी, विकास साभेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजि क्षेत्र आदिसँग साभेदारी तथा समन्वय गरिनेछ ।

५.२.५ सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा :

गोदावरी नगरपालिकाबासी विशेष गरी महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति आदिको लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्ने रणनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लगिनेछ ।

५.२.६ अनुगमन तथा मूल्यांकन :

नगरपालिकाको सबै कार्यक्रम, योजना र आयोजनाको प्रत्येक चरणमा लैससास दृष्टिकोणबाट अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने र यसलाई संस्थागत गर्दै लैजाने ।

५.३. लैससास मूलप्रवाहीकरण कार्यनीतिहरू

५.३.१ कार्यनीति (रणनीति ५.२.१ सँग सम्बन्धित)

- क) योजना, कार्यक्रम तथा बजेट चक्रमा यस नगरपालिकाले लैससासमैत्री योजना र कार्यक्रम निर्माण गर्न पूँजीगत बजेटको कम्तिमा (महिला दलित..... बालबालिका.....) ३५% वा बजेट छुट्याइने छ । यसरी छुट्याइएको बजेट पछाडि परेका, विकासका अवसरबाट बञ्चित,

श्रोत र साधनमा पहुँच तथा नियन्त्रणमा पछाडि परेका गरीब, महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू, द्वन्द्व पिडित, पछाडि परेको वर्ग, अल्पसंख्यक तथा अन्य सीमान्तकृत समूह आदिलाई प्राथमिकता दिई उनीहरूलाई बिकासको मूलधारमा ल्याउन कार्यान्वयन गरिने छ ।

- ख) बढी भन्दा बढी अर्थपूर्ण जनसहभागीता सुनिश्चित गर्न संस्थागत सयन्त्र, प्रतिनिधित्व प्रणाली र कार्य क्षेत्रगत सर्त निर्धारण गरिने छ ।
- ग) सेवा प्रवाह संयन्त्र र प्रक्रिया लैससासमैत्री हुने गरी सुधार एवम् विकास गरिनेछ ।
- घ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा तथा लैङ्गिक लेखाजोखा विधिलाई लैङ्गिक पूर्णरूपमा कार्यान्वयनमा ल्याउनेछ ।
- ङ) नगरपालिकाको समग्र विकास योजना तर्जुमा प्रक्रियामा महिला तथा वञ्चितकरणमा परेका तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र स्थानीय सरकारको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक योजना र कार्यक्रमहरू सघन एवं निरन्तर सञ्चालन गरिने छ ।
- च) लैससास आचरण र व्यवहार एक आदर्श, नैतिक विषयसमेत भएकाले सेवाप्रदायक निकायमा संलग्न जनशक्तिको सार्वजनिक र निजी कार्यशैली तदनुकूल बनाउन मार्गदर्शन आचारसंहिता निर्माण गरी लागु गरिने छ ।
- छ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट मार्फत नतिजामूखी आवधिक योजना, मध्यमकालीन खर्च संरचना र वार्षिक योजना तर्जुमा गरी सोको कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ज) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमाका लागि सूचकहरू निर्धारण गरी यसका प्रयोगलाई योजना तथा बजेट तर्जुमा, मापन र परीक्षण प्रक्रियामा एकरूपता र सरलीकरण गरी लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सुनिश्चित गरिने छ ।
- झ) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेटलाई गोदावरी नगरपालिकाले आन्तरिकरण गरी यसको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि क्षमता विकास गर्नेछ ।
- ञ) नगरपालिकाको लैससास सम्बन्धी समन्वय र कार्यान्वयन समितिले नगरपालिकाको आवधिक/मध्यमकालीन खर्च संरचना/वार्षिक योजनामा लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट कार्यान्वयन भए नभएको सुनिश्चित गर्नेछ ।
- ट) लैङ्गिक उत्तरदायी योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्न आवश्यक तथ्याङ्क र सूचनालाई व्यवस्थित र अध्यावधिक गर्ने प्रणाली स्थापित गर्नेछ ।
- ठ) सेवाप्रदायक निकायका सरोकारवालाहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट विधि कार्यान्वयन सम्बन्धी सीप विकास गर्नेछ ।
- ड) सेवाप्रदायक र सेवाग्राही दुवै पक्षका सरोकारवालाहरूलाई लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट सम्बन्धी सूचना तथा जानकारी नियमित रूपमा प्रदान गर्ने प्रबन्ध गरिनेछ । यसका लागि आम सञ्चार माध्यमको प्रयोग गरिनेछ ।
- ढ) सबै सरोकारवालाहरूसँग आवश्यक समन्वय तथा सहकार्य गरी नगरपालिकाबासीलाई आउन सक्ने प्राकृतिक तथा मानव सिर्जित विपद्हरूको व्यवस्थापन गरिने छ ।

ण) कृषि, सहकारी, पर्यटन आदिको समुचित विकास एवं प्रबर्द्धन गरी नगरपालिकाबासीका लागि स्वरोजगारीको व्यवस्था गर्दै लगिनेछ ।

५.३.२ कार्यनीति (रणनीति ५.२.२ सँग सम्बन्धित)

- क) गोदावरी नगरपालिकाले स्थानीय शासनसँग सम्बन्धित विभिन्न ऐन, नियम, कानून, नीति, नियमहरूको अन्तर्राष्ट्रिय मूल्य-मान्यता तथा मापदण्ड अनुरूप सबै सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गराई लैससास दृष्टिकोण पुनरावलोकन तथा निर्माण गर्न सक्नेछ ।
- ख) खण्डीकृत तथ्याङ्क र तथ्यगत सूचनाको आधारमा सामाजिक तथा आर्थिक स्थितिको विश्लेषण गरी गरिब तथा वञ्चितिकरणमा परेका समूहको पहिचान गर्नेछ ।
- ग) महिला, दलित, पिछडिएको वर्ग, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, अल्पसंख्यक आदिको आर्थिक, सामाजिक, राजनितिक र सार्वजनिक जीवनमा अर्थपूर्ण सहभागिता, पहुँच तथा नियन्त्रणमा बृद्धि गर्ने कार्यनीति लिई समावेशीकरण तथा सशक्तिकरण गर्नेछ ।
- घ) विविधताको सम्मान गर्दै विपन्न वर्गहरूसँगको निरन्तर अभिमुखीकरण एवम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तीय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि गर्ने योजना र कार्यक्रम निर्माण गरी कार्यान्वयन गरिने छ ।

५.३.३ कार्यनीति (रणनीति ५.२.३ सँग सम्बन्धित)

- क) लैससासका लागि संस्थागत र व्यक्तिगत दुवै क्षमता विकासका क्षेत्रहरू पहिचान गरी विभिन्न सचेतिकरण तथा क्षमता विकासका कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नेछ ।
- ख) नगरपालिकाको योजना तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन प्रणालीमा आवद्ध सामुदायिक संघ-संस्था, विभिन्न सञ्जाल, सहकारी, समूहहरू तथा नागरिक समाजको क्षमता विकास गरिने छ ।
- ग) सबै समुदायका विपन्न महिला-पुरुषहरू, युवा, बालबालिका, राजनीतिक दल, नागरिक समाज, सामुदायिक संस्थाहरूसँगको निरन्तर अभिमुखीकरण एवम् अन्तरक्रियाबाट सार्वजनिक वस्तु तथा सेवा सुविधा तथा वित्तीय स्रोतमा पहुँच अभिवृद्धि हुने गरी नगरपालिकाको ७ चरणको सहभागीतामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया, समय सीमा, महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेकाहरूका लागि विद्यमान प्रावधानहरू र नगरपालिकाको जिम्मेवारीका सम्बन्धमा सु-सूचित गराउन चेतनामूलक कार्यक्रमहरू सघन एवम् निरन्तर सञ्चालन गरिने छ ।
- घ) लैससास सम्बन्धी जानकारी दिन सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवम् समय तालिका महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरी निर्धारण र कार्यान्वयन गरिने छ ।
- ङ) नगरपालिकाको जनप्रतिनिधिहरू एवम् राजनीतिक दलका प्रतिनिधिहरूलाई लैससासको मूलअवधारणा र यस सम्बन्धी संवेदनशील बनाइने छ ।
- च) लैससास सम्बन्धी जानकारीमूलक र सूचनामूलक सामग्रीको प्रकाशन र तालिम निर्देशिकाहरू तयार गरि समयानुकूल सुधार गरी कार्यान्वयनमा ल्याइने छ ।
- छ) प्रशिक्षण विधि, सूचना, शिक्षा तथा सञ्चार सामग्रीहरूको भाषा एवम् समय तालिका महिला तथा वञ्चितिकरणमा परेका वर्ग तथा समुदायले सजिलै ग्रहण गर्ने गरी निर्धारण गराइनेछ ।

ज) नगरपालिकाले आयोजनाहरू छनौट गर्नका लागि आधार मापदण्डहरू पहिचान गर्न उनीहरूको क्षमता अभिवृद्धि गरिने छ ।

५.३.४ कार्यनीति (रणनीति ५.२.४ सँग सम्बन्धित)

यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि विभिन्न सरकारी एवम् विकास साभेदार संस्थाहरू, अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, गैसस, नागरिक समाज, निजि क्षेत्र, सामुदायिक समूहहरू तथा नागरिकहरू बीच तल उल्लेख गरे अनुसार साभेदारी, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गरिने छ ।

समन्वय, सहकार्य, सहजीकरण र साभेदारीका लागि संभाव्य संस्थाहरू	संभावित कार्य तथा भूमिका
संघीय, प्रादेशिक र स्थानीय सरकार	○ लैससासलाई राष्ट्रिय नीतिहरूमा एकीकृत गर्दै जोड्ने र लैससास मैत्री संस्थागत व्यवस्थालाई समन्वय, सहकार्य र साभेदारी गर्ने । ○ लैससास दृष्टिकोणबाट योजना तर्जुमा र अनुगमन ढाँचाहरूको पुनरावलोकन, समन्वय तथा पृष्ठपोषण गर्ने । ○ लैससास सम्बन्धी क्रियाकलापहरूको मूलप्रवाहीकरणका लागि संघीय र प्रदेशसरकार सँग समन्वय कायम गर्ने । ○ लैङ्गिक उत्तरदायी बजेट र लैङ्गिक उत्तरदायी तथा समावेशी बजेट परीक्षण कार्यान्वयनका लागि समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने । ○ महिला तथा वञ्चित समूह लगायत सबैका लागि सेवा सुविधामा पहुँच पुऱ्याउन कार्यान्वयन तहमा समन्वय कायम गर्ने ।
महिला, दलित, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय, मुशिलम, द्वन्द्व पिडित, एकल महिला, अपाडता भएका व्यक्ति तथा जेष्ठ नागरिक, बालबालिका, किशोर किशोरी, युवा आदि वञ्चित समूहहरू ।	○ खास-खास सरोकारका समूहहरू र उनीहरूका समस्या तथा आवश्यकताहरूका सम्बन्धमा खण्डीकृत तथ्याङ्क एवम् विश्लेषण गरिएका सूचना सामग्रीहरू उपलब्ध गराउने, पर्याप्त क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न योजना तथा बजेट सुनिश्चित गर्ने र कार्यक्रमहरूको अनुगमन गर्न समन्वय, सहकार्य सहजीकरण गर्ने ।
विकास साभेदार संस्थाहरू	○ संघीय, प्रदेश एवम् स्थानीय सरकारहरूको लैससास सम्बन्धी बाधा र क्षमता विकासको अवस्था विश्लेषण गर्ने कार्यमा सहयोग र साभेदारी गर्ने । ○ लैससासलाई केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्म एकीकृत गरी अनुगमन, मूल्यांकन र रिपोर्टिंग गर्ने प्रक्रियामा सहयोग र साभेदारी गर्ने । ○ यस नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि केन्द्र, प्रदेश एवम् स्थानीय

	तहमा सहयोग, समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।
नागरिक समाज, गैसस तथा निजि क्षेत्र	○ महिला तथा वञ्चित समूहहरूको सशक्तिकरणका लागि आर्थिक, प्राविधिक र व्यवसायिक सहयोग पुर्याउन समन्वय र सहकार्य गर्ने ।
स्थानीय समुदाय	○ आफ्नो बस्तीका परिवारहरूको खण्डीकृत सूचनाहरूको अभिलेख राख्ने । ○ वस्तीस्तरबाट माग गर्नुपर्ने योजनामा महिला, दलित तथा पिछडिएका समुदायको सक्रिय सहभागिता गराउनका लागि समन्वय गर्ने । ○ लैससास दृष्टिकोणबाट योजना प्रगति एवम् चुनौतीहरूको आफै अनुगमन गर्ने । ○ महिला, दलित तथा पिछडिएको समूहको विकास गर्न विद्यमान विभेदकारी प्रचलनहरूका विरुद्ध आवाज उठाउनुका साथै वहस सञ्चालन गराउनका लागि समन्वय गर्ने । ○ पिछडिएका वर्गहरूको आर्थिक, सामाजिक तथा राजनैतिक सशक्तिकरण गर्नका लागि समुदायसँग समन्वयन गर्ने । ○ लैङ्गिक समानता प्राप्तिको लागि प्रत्येक घर परिवारमा सचेतीकरण गर्नका लागि समन्वय गर्ने । ○ महिलाले घरमा गर्ने भूमिकालाई उत्पादकत्वमूखी बनाउन सहयोग गर्नका लागि समन्वय तथा सहकार्य गर्ने । ○ यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि साभेदारको रूपमा काम गर्ने ।

५.३.५ कार्यनीति (रणनीति ५.२.४ सँग सम्बन्धित)

गरीब असहाय महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अशक्त तथा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको वास्तविक तथ्यांक पत्ता लगाई सोको विवरण अद्यावधिक गर्दै तिनीहरूका लागि सामाजिक संरक्षण तथा सुरक्षा प्रदान गर्न कार्यनीति लिई सामाजिक संरक्षण र सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रमहरू लागु गर्दै लैजाने ।

५.३.६ कार्यनीति (रणनीति ५.२.५ सँग सम्बन्धित)

- क) नगरपालिका अन्तर्गत संचालन भएका योजना तथा कार्यक्रम र गाउँपालिका आफै लैससास उत्तरदायी भए नभएको वस्तुगत सूचक र मापदण्ड तयार गरी अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।
- ख) लैससास शाखाले अनुगमन तथा मूल्यांकन शाखासँग कार्यविधि, निर्देशिका, फेमवर्क तथा अन्य योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन गर्दा लैससासको अवस्था प्रष्ट्याउने गरी खण्डिकृत तथ्यांकलाई आधार बनाउन समन्वय र सहयोग गर्ने ।
- ग) नगरपालिकाले सञ्चालन गर्ने योजना तथा कार्यक्रमको मूल्यांकन प्रणालीमा सुधार गरि लैससासमुखी बनाउन उद्देश्य र सूचकहरू लैससासका आधारमा खण्डिकृत गर्ने ।

- घ) खण्डित तथ्याङ्क संकलन र उपलब्ध गराउने प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने र त्रैमासिक र वार्षिक प्रतिवेदनमा खण्डित तथ्याङ्क सम्मिलित प्रतिवेदन पेश गर्ने ।
- ङ) लैससास शाखाले लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी सम्बन्धी अध्ययन अनुसन्धान गरी प्रभाव मूल्यांकन, असल अभ्यास, कार्यशैलीको रूपान्तरण जस्ता विषयको अभिलेखिकरण गर्ने र सोबाट प्राप्त सिकाईलाई सरोकारवालासँग साभेदारी गर्ने र तदनुसृत स्रोतको परिचालन गर्ने ।
- च) लैससास शाखाले लैससास सम्बन्धी नीतिलाई कार्यान्वयन गर्दा आएका समस्या र बाधा व्यवधानलाई आवधिक रूपमा समिक्षा गर्ने, त्यसका लागि बजेट व्यवस्था गर्ने र आवश्यकता अनुसार परामर्शदाताको सहयोग लिने ।
- छ) नगरपालिकामा गठित लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन कार्यान्वयन समितिको कार्यलाई लैससास उत्तरदायी बनाउन लैससास शाखाको समन्वय तथा सहकार्यमा लैससास सम्बन्धी सूचकहरूको पहिचान गर्ने, अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचामा समावेश गर्ने, खण्डित प्रारम्भिक तथ्यांक संकलनका लागि स्पष्ट ढाँचा बनाउने र प्रगति विवरणमा समेट्न मार्ग-निर्देशन गर्ने र सोका लागि अभिमूखीकरण गर्ने ।
- ज) सामाजिक परीक्षण, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, लैससास सम्बन्धी मापन र परीक्षण लगायतका संयन्त्रलाई कार्यान्वयन गरी संस्थागत गर्ने । यी क्रियाकलापहरूमा महिला, दलित, बाल-बालिका, आदिवासी जनजाति, पिछडिएका समुदाय आदि वञ्चित समूहहरूको अर्थपूर्ण सहभागितामा सुनिश्चित गर्ने ।

परिच्छेद ६
लैससास रणनीति कार्यान्वयन तथा अनुगमन

६.१ लैससास रणनीति कार्यान्वयनको लागि कार्ययोजना

क्र. सं.	प्रमुख क्रियाकलाप	जिम्मेवार निकाय	सहयोगी निकाय तथा सरोकारवाला	बार्षिक श्रोतको परिचालन	समय सिमा
१	नगरपालिका जनप्रतिनिधि र सरोकारवाला निकाय बिचमा लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिको बारेमा अभिमुखिकरण कार्यक्रमको आयोजना गर्ने ।	गोदावरी नगरपालिका	विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजि क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएको २ महिना भित्र
२	नगरपालिका र यसका सबै वडासँग नियमित समन्वय र सहकार्य गर्ने, र त्रैमासिक रुपमा समिक्षा गर्ने	महिला बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा,	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजि क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएको १ महिना भित्र, त्यसपछि निरन्तर रुपमा वर्षभरी
३	नगरपालिकामा लैससास सम्बन्धी विषयवस्तु हेर्नका लागि विशेष रुपमा कर्मचारी तोक्ने र पालिकामा लैससास सम्बन्धी विशेषज्ञताको क्रमश विकास गर्दै जाने	महिला तथा बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा, नगर कार्यपालिकाका कार्यालय	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजि क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएको तिन महिना भित्र कर्मचारी तोक्ने र विशेषज्ञताको विकास निरन्तर रुपमा वर्षभरी
४	प्रत्येक ३/३ वर्षमा विद्यमान ऐन कानुन, नीति, मापदण्ड, कार्यविधि तथा लैससास रणनीतिको पुनरावलोकन गर्ने र समसामयिक रुपमा परिमार्जन तथा	नगर कार्यपालिकाका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु ।	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजि क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ,	रणनीति स्वीकृत भएको तिन महिना पछि र निरन्तर वर्षभरी

	संसोधन गर्ने ।				
५	नगरपालिकाका वडामा नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयनका लागि सम्बन्धित वडामा लैससास समिति र लैससास सम्बन्धी कार्ययोजनाको निर्माण गर्ने ।	महिला बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा, नगर कार्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएको छ महिना भित्र
६	लैससास नीति कार्यान्वयनमा उत्कृष्ट प्रदर्शन गर्ने वडा तहलाई पुरस्कृत गरी प्रोत्साहन गर्ने परिपाटीको विकास गर्ने	नगर कार्यपालिका	मानव अधिकार तथा सामाजिक न्यायको क्षेत्रमा कार्यरत संघ संस्था तथा विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	कम्तीमा वर्षको एकपटक हरेक आर्थिक वर्षको अन्तमा
७	नीति कार्यान्वयनको निरन्तर समिक्षा, अनुगमन, मुल्यांकनका लागि आवश्यक सुचकहरुको निर्माण गर्ने र सोको आधारमा नियमित अनुगमन, मुल्यांकन गर्ने	योजना शाखा	विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएपछि प्रत्येक ६/६ महिनामा
८	नगरपालिकाको नियमित बजेटबाट प्रतिशत रकम लक्षित समुदायको कार्यक्रमका लागि तोक्ने	महिला तथा बालबालिका शाखा, तथा योजना शाखा,	विषय विज्ञहरु	संघ, प्रदेश र स्थानीय सरकारबाट विनियोजित बजेट, विकास साभेदार राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरु, निजी क्षेत्रबाट प्राप्त बजेटलाई समेत परिचालन गरिने छ ।	रणनीति स्वीकृत भएको तिन महिना भित्र

६.२ संस्थागत संरचना/व्यवस्था

६.२.१ विभिन्न समितिहरूको गठन :

यस रणनीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा अनुगमनका लागि संघीय व्यवस्था अनुसार नगरपालिकाले समिति गठन गरी तल दिए अनुसार सबै तहमा कार्यक्षेत्र तथा जिम्मेवारी सहितको उत्तरदायित्व प्रदान गर्नेछ ।

(क) गोदावरी नगरपालिकामा लैससास रणनीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन गर्न निम्नानुसारको निर्देशक समिति रहने छ ।

क्र.स	विवरण	पद
१	नगरपालिकाको प्रमुख	संयोजक
२	नगरपालिकाको उप प्रमुख	सदस्य
३	संयोजक, सामाजिक विकास समिति	सदस्य
४	कार्यपालिकाका सदस्यहरू मध्येबाट (एक जना महिला सहित) २ जना	सदस्य
५	नगरपालिकाका प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	सदस्य
६	नगर कार्यपालिकाद्वारा मनोनित लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कार्य गर्ने व्यक्ति वा संस्था मध्येबाट बढीमा २ (एक जना महिला)	सदस्य
७	नगरपालिकाको विषयगत शाखा/ महिला विकास शाखा प्रमुख	सदस्य
८	लैससास फोकलप्रसन	सदस्य सचिव

(ख) गोदावरी नगरपालिका लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

- गोदावरी नगरपालिका क्षेत्रभित्रका महिला, दलित, बालबालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपांड्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छडिएको समुदाय खण्डीकृत तथ्याङ्क संकलन एवम् विश्लेषण गर्ने ।
- लैङ्गिक आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छडिएको समुदायको समग्र स्थितिको अध्ययन गरि तत् सम्बन्धी गर्नु पर्ने नीतिगत, कानुनी र संस्थागत सुधारका विषयमा नगरसभा समक्ष सिफारिस गर्ने ।
- संघ तथा प्रदेश सरकार बाट भएका रणनीति, नीति, योजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्न सहयोग गर्ने गराउने ।
- यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्ने तथा आवश्यक सुझाव दिने र कार्यक्रम कार्यान्वयनको समिक्षा, अनुगमन तथा मूल्यांकन गर्ने ।
- नगरपालिकाको नियमित रुपमा लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशी बजेट परीक्षण गर्ने ।
- लैससाससंग सम्बन्धित अन्तर्राष्ट्रिय सन्धी, सम्झौताहरूको समन्वय, सहकार्य, सहजीकरण र कार्यान्वयन गर्ने गराउने ।
- नगरपालिका क्षेत्रभित्र लैससाससंग सम्बन्धि काम गर्ने संघ-संस्थाहरूसँग समन्वय, सहकार्य र सहजीकरण गर्ने ।

(ग) नगरपालिका लैससास रणनीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरिवेक्षण तथा अनुगमन समितिको बैठक र निर्णय :

- समितिको बैठक चौमासिक रुपमा बस्ने छ तर आवश्यक परेको समयमा जुनसुकै बेला पनि बैठक बस्न सकिने छ ।

२. समितिको संयोजकले तोकेको मिति, समय र स्थानमा बस्नेछ ।
३. समितिको बैठक बस्नु भन्दा कम्तीमा २४ घण्टा अगावै समितिको सदस्य- सचिवले बैठकमा छलफल हुने कार्यसूची सहितको सूचना सबै सदस्यहरूलाई दिनु पर्नेछ ।
४. समितिको कूल सदस्य संख्याको पचास प्रतिशत भन्दा बढी सदस्यहरू उपस्थित भएमा सो समितिको बैठकको लागि गणपूरक संख्या पुगेको मानिनेछ ।
५. समितिको बैठकको अध्यक्षता सो समितिको संयोजकले गर्नेछ, र निजको अनुपस्थितिमा उपाध्यक्षले अध्यक्षता गर्नेछ ।
६. समितिको बैठक सम्बन्धी अन्य कार्यविधि सो समिति आफैले निर्धारण गरे बमोजिम हुनेछ ।

(घ) वडास्तरीय समिति :

गोदावरी नगरपालिकाको प्रत्येक वडामा यस रणनीतिसँग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न एक वडास्तरीय समिति गठन गरिनेछ । जसमा देहाय बमोजिका पदाधिकारीहरू रहनेछन् :

क्र.स	विवरण	पद
१	सम्बन्धित वडाको वडा अध्यक्ष	संयोजक
२	सम्बन्धित वडाका वडा सदस्यहरू	सदस्य
३	सम्बन्धित वडा समितिले लक्षित वर्गको क्षेत्रमा कार्यगर्ने व्यक्ति वा संस्थाबाट मनोनित गरेका वढीमा २ (एक जना महिला अनिवार्य) जना सदस्यहरू	सदस्य
४	सम्बन्धित वडाको उच्चतम विद्यालयको प्रधानाध्यापक	सदस्य
५	सम्बन्धित वडाको स्वास्थ्य संस्था प्रमुख	सदस्य
६	सम्बन्धित वडाको वडा सचिव	सदस्य सचिव

(ड) गोदावरी नगरपालिकाको वडास्तरीय समितिको काम, कर्तव्य र अधिकार :

१. वडा भित्रका महिला, बाल-बालिका, दलित, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएको समुदाय खण्डीकृत तथ्याङ्क संकलन गर्ने ।
२. वडा भित्रका महिला, दलित, बाल-बालिका, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक तथा अन्य आर्थिक, भौगोलिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछडिएका समुदायको हक हितको संरक्षण र सम्बर्द्धन तथा त्यस्तो समुदायको सशक्तिकरणका लागि कार्यक्रम बनाई वडामा पेश गर्ने ।
३. वडाभित्र योजना छनौट प्रकृत्यामा महिला, बाल-बालिका, युवा, जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता, आदिवासी जनजाति, अल्पसंख्यक आदि समुदायको अर्थपूर्ण सहभागिता अनिवार्य गर्ने गराउने ।
४. वडाका सबै संरचनाहरूमा ५० प्रतिशत महिलाको सहभागिताको सुनिश्चिता गर्ने ।
५. यस नीतिसंग सम्बन्धित कार्यक्रम तथा योजना कार्यान्वयनमा सहयोग गर्न क्षमता अभिवृद्धिको क्षेत्र पत्ता लगाउने र उनीहरूको कार्यक्रमलाई लैससास मैत्री बनाउन सहजीकरण गर्ने ।
६. वडाको वार्षिक तथा आवधिक योजना, कार्यक्रम तथा बजेट लैससास उत्तरदायि वा संवेदनशिल भए नभएको सुनिश्चित गर्ने, विश्लेषण गर्ने र वर्षको अन्तिममा नियमित लैससास परीक्षण गराउन सहजीकरण गर्ने ।
७. वडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैङ्गिक हिंसा तथा घरेलु हिंसाको उजुरी गर्ने प्रचलन अति न्यून रहेको, उजुरी भै हाले पनि उजुरीकर्ताको सुरक्षाको निम्ति कुनै व्यवस्था नरहेकाले वडा कार्यालयको कार्यक्षेत्र भित्र लैङ्गिक हिंसा, बालविवाह, छुवाछुत, घरेलु हिंसा र दुरव्यवहार सम्बन्धी विषयमा प्राप्त गुनासाहरू लैससास नीति समन्वय, सहजीकरण, कार्यान्वयन, सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिलाई जानकारी गराउने र आवश्यक समन्वय गर्ने गराउने ।
८. लैससासको अवस्था विश्लेषण गर्न गराउन आवश्यक समन्वय गर्ने ।
९. लैससास सम्बन्धित आचारसंहिता निर्माण गर्न सहजीकरण गर्ने ।
१०. लैससासमा काम गर्ने आन्तरिक र बाह्य संध-संस्थासँग समन्वय र सहकार्य गर्ने ।

६.२.२ गुनासो व्यवस्थापन :

सम्बन्धित लाभग्राही वा सरोकारवालाहरूले नगर तथा वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्रभित्र लैङ्गिक हिंसा, घरेलु हिंसा र दुरव्यवहार सम्बन्धी विषयमा आफ्ना गुनासा तथा सुझावहरू भए निर्वाध रुपमा कानुन बमोजिम राख्न सक्नेछन् । यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन गर्न नगरपालिका तथा वडा कार्यालयमा कम्तीमा एक-एक जना महिला तथा पुरुषलाई सम्पर्क व्यक्तिको रुपमा तोकिनेछ ।

क) गुनासोहरूको संकलन, दर्ता तथा व्यवस्थापन सम्बन्धी सम्पर्क व्यक्तिहरू देहाय बमोजिम हुनेछ ।

- महिलाहरूको तर्फबाट
- पुरुषहरूको तर्फबाट

ख) सम्पर्क व्यक्तिहरूको काम, कर्तव्य र अधिकार निम्नानुसार हुने छ :

- वडावासीहरूलाई गुनासो व्यवस्थापन सयन्त्रको बारेमा जानकारी दिने र सचेत गराउने ।
- वडामा विभिन्न माध्यमबाट आएका लैङ्गिक हिंसा, महिला हिंसा, घरेलु हिंसा र दुरव्यवहार सम्बन्धी घटनाहरूको दर्ता गरी अभिलेख राख्ने ।
- यस्ता गुनासोहरूको व्यवस्थापन तथा आवश्यक कारबाहिको लागि वडा कार्यालय र लैससास समितिलाई जानकारी गराउने ।
- वडा कार्यालय र लैससास समितिसँग सहकार्य गरी हिंसा पीडितलाई आवश्यक सहयोग गर्ने ।

- सम्बोधन गरिएका गुनासोहरूको अभिलेख राख्ने र सम्बन्धित गुनासोकर्तालाई गुनासो प्राप्त भैसके पछि र सम्बोधन भए पश्चात जानकारी गराउने ।
- गुनासोहरूको उपयुक्त (सम्मान, सम्बेदनशीलता, पारदर्शी र समय आदि) तरिकाले व्यवस्थापन भैरहेको सुनिश्चित गर्ने ।
- आवश्यक परे कानुनी सहयोगका लागि सहजीकरण गर्ने ।
- सम्बोधन भएका गुनासोहरूको अनुगमन गरी प्रभावकारीताको लागि सुनिश्चितता गर्ने ।

ग) गुनासो तथा सुझावहरू प्राप्त गर्ने तरिका :

सम्बन्धित लाभग्राही वा सरोकारवालाहरूले वडा कार्यालयको कार्य क्षेत्र भित्र पर्ने विषयमा आफ्ना गुनासो तथा सुझावहरू निम्न उल्लेखित तरिकाबाट राख्न सक्नेछन्:

- आफ्ना गुनासो वडा कार्यालयबाट उपलब्ध गराईएको गुनासो फारम भरि यस वडा भित्र राखिएको सुझाव पेटिकामा खसाल्न सक्नेछन् ।
- नगरपालिका कार्यालयमा स्वयं उपस्थित भई वा सम्बन्धित कर्मचारीहरू मार्फत राख्न सक्नेछन् ।

६.३ रणनीति कार्यान्वयनमा आउन सक्ने सम्भावित तथा जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू:

यस गोदावरी नगरपालिकाको तयार पारिएको लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीति प्रभावकारी कार्यान्वयनको समयमा आउन सक्ने सम्भाव्य समस्या, चुनौती तथा जोखिमको निराकरणका लागि देहाय बमोजिमका उपायहरूको अवलम्बन गरिने छ ।

क्र.स	संभावित जोखिम	जोखिम न्यूनिकरणका उपायहरू
१	खण्डित तथा सूचाङ्कहरूको आधारमा योजना कार्यक्रमहरू तयार हुन नसक्नु ।	तथ्याङ्कमा आधारित योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रणालीको विकास गर्ने ।
२.	लैससासको विषय बारेमा समान बुझाईको अभाव हुनु तथा पालिकाको प्राथमिकतामा नपर्नु ।	लैससास मूलप्रवाहीकरण रणनीतिलाई प्राथमिकतामा राख्ने नीतिगत व्यवस्था गर्ने तथा यस सम्बन्धी समान बुझाई बनाउन अभिमूखिकरण गर्ने ।
३.	आर्थिक स्रोतको कमि हुनु ।	पालिकाको एकमुष्ट बजेटबाट लक्षित समुदायको लागि निश्चित प्रतिशत बजेट तोकेरै योजना तथा कार्यक्रम तयार गरिने ।
४.	नीति कार्यान्वयन गर्ने जिम्मेवार निकाय तथा सरोकारवाला बीच समन्वय नहुनु ।	सरोकारवाला बीचमा नियमित साप्ताहिक बैठक राख्ने तथा पालिकास्तरमा उपलब्ध संजालहरूको उपयुक्त प्रयोग गरी लक्षित समुदायका व्यक्तिहरूलाई कसरी लाभान्वित गर्न सकिन्छ भन्ने बारेमा नियमित अन्तरक्रिया छलफल गर्ने ।

परिच्छेद ७

७.१ रणनीतिको पुनरावलोकन तथा सुधार :

यस रणनीतिको कार्यान्वयनको प्रभावकारिता, उपयुक्तता र उपादेयताको मूल्यांकनको आधारमा आवश्यकता अनुसार पुनरावलोकन तथा सुधार गरिने छ ।

७.२ बाधा अड्चन फुकाउने

यस रणनीतिको कार्यान्वयनमा कुनै बाधा अड्चन आएमा यस रणनीतिका प्रावधानलाई प्रतिकूल असर नपर्ने गरी गोदावरी नगरपालिका, कैलालीले बाधा अड्चन फुकाउन सक्नेछ ।

आज्ञाले,

बसन्त कुमार खत्री

प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

मिति : २०८०/०१/३१ गते